

СОЦІАЛЬНА ДИСТАНЦІЯ ЯК ПСИХОСОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ: ТЕОРЕТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ ТА ДЕФІНІЦІЙНИЙ АНАЛІЗ СУМІЖНИХ ПОНЯТЬ

Сафронова Марія Ігорівна¹, Петровська Інга Ростиславівна²

¹Спеціаліст психології, Провідний фахівець із зовнішніх та внутрішніх комунікацій, ТОВ «КК "АГРОЦЕНТР-УКРАЇНА", м. Львів (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-5179-5607>

²Доктор психологічних наук, професор кафедри психології, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7544-945X>

UDC: 159.942:159.98

АНОТАЦІЯ

У статті представлено теоретичне осмислення феномену соціальної дистанції як інтегрального поняття, що охоплює низку суміжних психосоціальних явищ. Актуальність дослідження зумовлена зростанням соціального напруження в умовах війни, кризових подій та інформаційного перенасичення, що провокує емоційне віддалення, апатію та зниження залученості громадян до соціального життя. Попри широке використання понять, що пов'язані із соціальною дистанцією, в українській науковій літературі простежується розмитість у визначеннях понять та відсутність чіткого розмежування суміжних термінів.

Метою статті є теоретичне осмислення та систематизація ключових понять, пов'язаних із соціальною дистанцією, з метою створення цілісної моделі та розробки психодіагностичного інструментарію для подальших емпіричних досліджень. Методологічну основу становить порівняльний аналіз та узагальнення наукових джерел.

За результатами дослідження виокремлено й описано одинадцять понять, що демонструють різні аспекти соціальної дистанції: соціальна дисоціація, соціальне уникнення, соціальна відстороненість, ефект стороннього спостерігача, соціальне відчуження, соціальне відкидання, соціальна ізоляція, соціальна відмежованість, соціальна апатія та громадська байдужість, моральна відстороненість та втома від співчуття. Укладено аналітичну таблицю, що відображає причини, механізми та наслідки кожного з окреслених феноменів.

Отримані результати можуть бути використані для подальших емпіричних досліджень, розробки психодіагностичних інструментів.

Ключові слова: соціальна дистанція, соціальне дистанціювання, соціальна дисоціація, соціальне уникнення, соціальна відстороненість, ефект стороннього спостерігача, соціальне відчуження, соціальне відкидання, соціальна ізоляція, соціальна відмежованість, соціальна апатія та громадська байдужість, моральна відстороненість, втома від співчуття.

Постановка проблеми

У сучасній українській психологічній науці вже існують поняття соціальної дистанції, соціальної ізоляції, соціальної відстороне-

ності тощо. Проте аналіз фахових публікацій вказує на неузгодженість їх змістовного наповнення та розмитість концептуальних меж між ними. У наукових джерелах ці психолого-

Address for correspondence, e-mail: editpsychas@gmail.com
Copyright: © Maria Safronova, Inha Petrovska

This is an Open Access journal, all articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0) License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material, provided the original work is properly cited and states its license.

соціальні феномени нерідко використовуються як синоніми, що становить проблему з позиції їх змістовної сутності. Така термінологічна плутанина ускладнює теоретичне осмислення соціально-психологічних процесів, призводить до неоднозначної інтерпретації емпіричних даних та обмежує ефективність корекційних втручань.

Відсутність чіткого дефініційного розмежування унеможлиблює якісну психологічну діагностику, дослідження психосоціальних станів у кризових умовах, а також розробку цілісних теоретичних моделей та практично орієнтованих програм психологічної допомоги та супроводу. Встановлення чіткого розмежування понять та їх смислових компонентів є особливо актуальним для фахівців, що працюють з військовими, вимушеними переселенцями та іншими категоріями населення, що найчастіше стикаються з проявами соціальної дистанції.

У зв'язку з цим виникає необхідність систематизації понять, встановлення зв'язків між ними для розгляду соціальної дистанції не лише через призму зовнішніх подій, але і як психологічний захисний механізм, форму адаптації, або ж, навпаки, ознаку відмови від соціальної участі.

Метою статті є теоретичне осмислення та систематизація ключових понять, пов'язаних із соціальною дистанцією, з метою розробки психодіагностичного інструментарію для подальших емпіричних досліджень.

Виклад основних результатів дослідження

Аналіз та узагальнення наукових джерел, присвячених психологічним аспектам со-

ціальних процесів (Bogardus, 1925; Cacioppo et al., 2011; Leopold, 2022; Rubin, K. H., & Coplan, 2004), дозволив виокремити поняття “соціальна дистанція” як інтегральне. У межах цієї статті інші поняття, такі як соціальна ізоляція, соціальне відчуження, соціальне уникнення, соціальне відкидання, розглядаються як такі, що розкривають окремі сторони та прояви соціальної дистанції.

Отже, розпочнемо з інтегрального поняття – поняття *соціальної дистанції* (*Social Distance*). В українських наукових джерелах можна спостерігати синонімізацію поняття “соціальна дистанція” з поняттям “соціальне дистанціювання”. Але важливо усвідомлювати відмінність у цих поняттях, оскільки термін “соціальне дистанціювання” більшою мірою відображає саме фізичну дистанцію між людьми (наприклад, під час пандемії COVID-2019). Тобто буквально, соціальне дистанціювання – це заходи для зниження поширеності захворювання шляхом зниження міжособистісної взаємодії (Лещук, 2024).

Поява поняття соціальної дистанції у соціальній психології пов'язується з ім'ям Е. Богардус та датується 1925 роком. Соціальна дистанція, на думку вченого, – це брак відчуття спільності та взаємного розуміння між різними соціальними групами (професійними, релігійними, академічними тощо) та окремими особами (Bogardus, 1925).

Психологічний словник визначає соціальну дистанцію як “суб’єктивну характеристику соціально-психологічних відмінностей, що існують між людьми, групами людей, які займають різне положення в суспільстві, групі, мають різні достатки, освіту, культуру то-

що” (Психологічний словник, 2007 : 78).

О.В. Дробот розглядає соціальну дистанцію як багатоаспектне явище, яке включає: фізичне віддалення людей для запобігання поширенню інфекцій (медико-епідеміологічний контекст); відчуження та зниження взаємодії між соціальними групами чи індивідами (соціологічний і соціально-психологічний контексти); психосоціальну реакцію, яка проявляється як емоційне віддалення, зниження довіри, підвищення стресу чи тривожності; засіб захисту особистого простору, який дозволяє зберігати психологічну рівновагу та формувати позицію щодо соціального оточення (проксемічний підхід) (Дробот, 2020).

Спираючись на підхід Л.О. Михайлової, О.В. Дробот зазначає, що соціальна дистанція може розглядатися як психосоціальне явище, яке має складну структуру. До її компонентів належать: 1) когнітивний – включає уявлення про представників інших соціальних груп, знання про їхню культуру, міжгрупові взаємини та розуміння феномена толерантності; 2) емоційний – відображає емоційне ставлення до цих груп; 3) поведінковий – проявляється через дії, які можуть бути толерантними або інтолерантними, зокрема у бажанні взаємодіяти, уникати контакту чи виявляти агресію щодо представників інших спільнот (Дробот, 2020).

Таким чином, аналіз різних підходів до визначення поняття соціальної дистанції свідчить про те, що вони не суперечать один одному, але відображають різні його сторони та демонструють відсутність єдиного визначення. Узагальнюючи підходи науковців, вважаємо, що *соціальна дистанція – це багаторівне-*

ве психосоціальне явище, що відображає суб’єктивно переживану та/або об’єктивно зумовлену віддаленість між індивідами чи соціальними групами, яка може проявлятися на когнітивному (уявлення, стереотипи), емоційному (негативне/байдуже ставлення, почуття відчуження), поведінковому (уникнення, агресія) та просторовому (фізичне дистанціювання) рівнях. Соціальна дистанція виникає внаслідок реальних або уявних соціальних, культурних, економічних або ціннісних відмінностей, та виконує як адаптаційну, так і захисну функції при взаємодії особистості з соціальним середовищем.

Наступним поняттям, що аналізується в межах соціальної дистанції є *соціальна дисоціація (Social Dissociation)*. Е. Озтюрк пропонує розглядати поняття у двох парадигмах: культурній та психіатричній. Так в межах культурної парадигми соціальна дисоціація є масовим, символічним, чи ритуалізованим дистанціюванням від реальності чи соціального порядку, особливо в умовах пригнічення на рівні поколінь або соціальних структур. При цьому, соціальна дисоціація має колективний характер, а не лише індивідуальний досвід. Автор зазначає, що соціальна дисоціація є наслідком травматичного та хронічного утискування, які роз’єднують особу з суспільством (Ozturk, 2022).

Г. Кінюані розглядає соціальну дисоціацію в межах міжрасових проблем та визначає її як емоційне відсторонення та роз’єднання зі спільнотою в межах расової нерівності (Kinouani, 2023).

Таким чином, поняття соціальної дисоціації описує глибокий розрив між особою або

групою осіб та соціумом. При цьому Е. Озтюрк робить акцент на культурно-історичній травмі та міжпоколінному досвіді, а Г. Кінюані на роз'єднаності на рівні емоцій та ідентичності, внаслідок расової нерівності. Відповідно, *соціальна дисоціація* – це психосоціальний феномен роз'єднання особи або групи осіб з соціальним середовищем, що виникає внаслідок тривалого тиску, пригнічення, травматичного досвіду або нерівності. Це явище може набувати як індивідуальних, так і колективних форм та проявлятися як емоційне відсторонення, втрата зв'язку з соціальною реальністю, символічне або ритуалізоване уникнення участі в соціальному порядку.

Перейдемо до аналізу поняття *соціальне уникнення* (*Social Avoidance*). Згідно з С. Ден та співавторами соціальне уникнення – це схильність людини перебувати на самоті та не брати участі в соціальній взаємодії (Deng et al., 2024). Д. Вотсон та Р. Френд визначають соціальне уникнення як бажання особи втекти або фактично уникнути спілкування та взаємодії з людьми з будь-яких причин (Watson & Friend, 1969). А. Шанг та співавтори розглядають це поняття як схильність уникати соціальної взаємодії. За перебування в соціальній взаємодії виникає соціальний дистрес, що характеризується тривожними відчуттями (Shang et al., 2025). М. Шафер визначає соціальне уникнення як своєрідну захисну стратегію задля уникнення болю, критики чи сорому. В такий спосіб людина зменшує свою соціальну помітність аби почуватися безпечніше, але ціною ізоляції та втрати соціального впливу (Schafer & Schiller, 2025).

А. Гелнер зазначає, що соціальне уник-

нення проявляється як поведінковий симптом тривоги, що супроводжується уникненням соціальних ситуацій через страх засудження, критики або негативного реагування з боку інших. Таким чином, основна мета такої поведінки – самозахист від негативних, неприємних емоцій пов'язаних із соромом, страхом осуду тощо (Gellner et al. 2021).

Я. Чен та Х. Денг розглядають соціальне уникнення як підтип соціальної ізоляції, що характеризується високим рівнем уникнення та низькою мотивацією наближення під час соціальної взаємодії. Соціальне уникнення пов'язано з важливістю оцінок від інших, попри уникнення них (Chen & Deng, 2024).

Аналіз підходів до визначення поняття соціального уникнення свідчить про те, що автори сходяться у тому, що соціальне уникнення – це схильність до ізоляції (Я. Чен, Х. Денг та А. Шенг), є самозахистом від емоційних загроз (М. Шафер, А. Гелнер), пов'язана із тривогою та соромом (А. Гелнер, М. Шафер, А. Шенг) та має поведінковий рівень прояву (Д. Вотсон та Р. Френд). При цьому існує проблема у різноманітті визначень, тому що деякі автори надають поведінкові описи, тобто “що людина робить” (Д. Вотсон та А. Гелнер). Інші розглядають поняття на мотиваційному рівні, тобто “чому людина це робить” (М. Шафер та Я. Чен). Треті фокусуються на емоційно-тривожному компоненті (А. Гелнер та А. Шенг). Відповідно, підходи авторів варіюються від неклінічних проявів (перевага самотності) до клінічних симптомів (соціальна тривога).

Отже, *соціальне уникнення* – це психосоціальна стратегія, яка полягає в активному

або пасивному уникненні соціальних ситуацій, яке зумовлене внутрішнім дискомфортом, тривогою, страхом оцінки або сорому в соціальних ситуаціях. Ця поведінка має самозахисний характер та націлена на збереження психологічної безпеки особистості, проте, яка може призводити до соціальної ізоляції, зниження залученості та впливу в соціальному середовищі.

Перейдемо до аналізу поняття *соціальної відстороненості (Social Withdrawal)*. Американська психологічна асоціація (АРА) розглядає соціальну відстороненість як відсторонення від міжособистісних стосунків, яке зазвичай супроводжується байдужістю, емоційною віддаленістю та відчуженістю. Соціальна відстороненість часто пов'язана з такими розладами, як шизофренія, розлад аутистичного спектра та депресія.

Т. Мальті та С. Перрен зазначають, що соціальна відстороненість означає уникаючу або стриману соціальну поведінку, яка виникає внаслідок тривоги чи страху, що викликає очікуванням або присутністю інших у соціальному контексті. Соціальна відстороненість є протилежністю соціальності, ініціативності у взаємодії та участі в соціальному житті (Malti & Perren, 2011). К. Рубін та Р. Коплан визначають це поняття як модель поведінки, що проявляється у прагненні до самотності або уникненні ситуацій, у яких соціальна взаємодія є очікуваною нормою (Rubin & Coplan, 2004). Р. Морезе з колегами зазначають, що соціальна відстороненість виникає тоді, коли людина свідомо уникає можливостей для взаємодії з іншими. Такий стан може бути зумовлений переживанням емоцій, як-от сором,

гнів, низька самооцінка або проблеми у стосунках. У деяких випадках соціальна відстороненість пов'язана з тривожними, особистісними чи афективними розладами. Також іноді уникнення соціальних контактів може бути ознакою шизофренії (Morese et al., 2020). Ю. Чен та С. Лю зазначають, що соціальна відстороненість має дві форми: усамітнення (цілеспрямована самотність) та сором'язливість (Chen & Liu, 2023).

Отже, аналіз підходів до визначення поняття соціальної відстороненості свідчить про те, що вони розкривають поведінкову суть явища (уникнення участі у соціальній взаємодії); причини цього явища варіюються від тривоги до бажання усамітнення; соціальна відстороненість може набувати як патологічних, так і нормальних форм, залежно від контексту; визначення варіюються від описово-поведінкових (К. Рубін) до афективно-мотиваційних (Т. Мальті та Р. Морезе) та клінічно орієнтованих (АРА).

Таким чином, *соціальна відстороненість – це стійка тенденція особистості до уникання міжособистісних контактів або самообмеження участі в соціальних ситуаціях, внаслідок тривоги, сорому, страху негативної оцінки, емоційної відчуженості або внутрішньої потреби в усамітненні*. Соціальна відстороненість проявляється як психосоціальна стратегія поведінки, що може мати як адаптивний, так і дезадаптивний (клінічний) характер, залежно від причин, тривалості та контексту її виникнення.

В межах цієї статті *ефект стороннього спостерігача (Bystander Effect)* розглядається як наслідок соціальної відстороненості. Отже,

ефект стороннього спостерігача є соціально-психологічним явищем, за якого суттєво знижується ймовірність того, що людині нададуть допомогу, якщо свідками подій є декілька інших осіб. При цьому, чим більшою є кількість свідків, тим меншою є вірогідність, що люди ні нададуть допомогу (Barley & Latane, 1968). Цей ефект був емпірично досліджений після вбивства Кітті Дженовезе у Нью-Йорку в 1964 році, коли понад 30 людей чули або бачили напад, але ніхто не втрутився (Управління ООН з наркотиків і злочинності, 2021).

Ефект стороннього спостерігача є не лише ситуативним, але й особистісно-мотиваційним. Охоплює нейрофізіологічні реакції як-от дистрес та завмирання. А також містить в собі особистісні характеристики такі як емпатія, тривожність та невпевненість, що є модуляторами сили ефекту (Hortensius & de Gelder, 2018).

Дж. Барлі виокремлює п'ять основних причин цього явища, серед яких: 1) розсіювання відповідальності – кожен зі спостерігачів думає, що допоможе інший; 2) розсіювання провини – йдеться про те, що в разі ненадання допомоги групою спостерігачів провина однієї конкретної людини є вкрай незначною або ж повністю відсутньою; 3) міркування про те, що хтось інший вже допомагає – у випадку, коли якась людина потребує допомоги у місці, де є велика кількість інших людей, може виникати оманливе уявлення, що якийсь інший спостерігач вже вжив необхідних заходів; 4) страх мати безглуздий вигляд в очах інших через власні надмірні реакції у спробах допомогти людині; 5) відсутність чітких вказівок щодо дій – чим більшою є група спостерігачів,

тим пізніше буде надана допомога (Barley & Latane, 1968).

Таким чином, *ефект стороннього спостерігача – це соціально-психологічне явище, за якого ймовірність того, що людина отримає допомогу в критичній ситуації зменшується пропорційно зі зростанням кількості спостерігачів, через розсіювання відповідальності, соціальну пасивність, страх оцінювання та відсутність чітких орієнтирів для дій.* Окрім ситуативного характеру, ефект визначається особистісними чинниками (емпатія, тривожність, сором'язливість) та нейропсихологічними реакціями (дистрес, завмирання), що дозволяє розглядати його як комплексну форму соціальної відстороненості та психологічного захисту.

Іншим проявом соціальної дистанції в межах цього дослідження є *соціальне відчуження (Social Alienation)*. За визначенням А. Дема та Е. Годайм, соціальне відчуження є розривом між індивідом та соціумом, який часто зумовлений зовнішніми причинами (економічна нерівність, відсутність можливостей для самореалізації, порушення соціальної справедливості) (Dema & Godime, 2025).

Важливо розмежовувати поняття соціального відчуження та психологічного відчуження. Так, за Д. Зорцес соціальне відчуження розглядається як стан маргіналізації або відокремленості однієї особи від інших осіб, або суспільства (Zorcec et al., 2023). За М. Сіманом – це стан відірваності або ізоляції людини від суспільства. У своїй статті автор наводить шість різновидів відчуження: 1) безсилля, 2) безсоромність; 3) соціальна ізоляція; 4) самовідчуження; 5) культурне відсторонен-

ня; 6) втрата сенсу (Seeman, 2001).

В Стенфордській філософській енциклопедії надається поділ відчуження на суб'єктивне та об'єктивне, де, суб'єктивне відчуження пов'язано з відчуттям людини відчуженою себе від світу, цитуючи Гегеля “не почувається вдома у світі”. Натомість об'єктивне відчуження не пов'язано з почуттями чи досвідом. Навпаки, вони відображають наявні перешкоди у реалізації особистісного потенціалу, не враховуючи почуття та емоції, які людина переживає в цих умовах (Leopold, 2022). Натомість психологічне відчуження за Д. Зорсес – це відчуття ізоляції та самотності, втрати впевненості в собі, почуття тривоги та напруження, відкидання соціальних цінностей та норм, переживання психологічного тиску та стану, за якого людина відчуває зменшення належності до світу, в якому живе (Zorcsec et al., 2023).

Таким чином, наведені вище визначення об'єднують такі ознаки як розрив між особистістю та суспільством, стан ізоляції, відсторонення та маргіналізації, наявність зовнішніх чинників (соціальних, економічних, культурних) як першопричин цього явища, а також втрата залученості та участі в суспільному житті або її унеможливлення. Відмінності соціальної відчуженості від психологічної полягає у причинах (зовнішні за соціального та внутрішні за психологічного), рівнях (соціальний рівень за соціального та емоційний – за психологічного), проявах (втрата участі у суспільстві за соціального та самотривога за психологічного), центри фокуса (Я-Суспільство за соціального та Я-Світ за психологічного).

На основі теоретичного осмислення пропонуємо розглядати *соціальне відчуження як стан втрати або відчуття втрати зв'язку індивіда з соціальним середовищем, через зовнішні чинники (економічні, політичні, культурні), що проявляється через ізоляцію, маргіналізацію, втрату соціального впливу та можливостей для участі у житті суспільства.*

Іншим проявом соціальної дистанції є *соціальне відкидання (Social Rejection)*. Б. Бабюр з колегами зазначають, що соціальне відкидання породжує відчуття дистресу, фізіологічні сигнали стресу, зниження самооцінки, а в деяких випадках – підвищену агресію, що все разом може негативно впливати на добробут. Водночас відкидання може нести в собі й інформацію: з досвідом людина вчиться розпізнавати, які партнери з більшою ймовірністю приймуть її в майбутньому, що дозволяє знову звертатися до того ж партнера або шукати нового (Babür et. al., 2024). С. Чунг з колегами визначають поняття соціального відкидання як явище за якого ініціатор взаємодії відмовляє іншій стороні у межах соціальної взаємодії. При цьому соціальне відкидання є альтернативною у ставленні до “нижчих” осіб (за соціальним статусом, демографічними показниками тощо) (Chung et. al., 2021). За Х. Ванг та М. Лі, соціальне відкидання – це відмова або заперечення права іншої людини брати участь у соціальній взаємодії (Wang & Li, 2022). На соціальному відкиданні як ситуації, за якої індивіда свідомо виключають або ігнорують, що викликає в нього гострі емоційні реакції, зокрема дистрес, наголошують американські психологи (Quarmley et. al., 2022). М. Куармлі з колегами зазначають, що соціальне

відкидання можна розглядати як певний сигнал, що активує адаптивну (просоціальну) поведінку, яка є націленою на відновлення зв'язків з групою. Однак при цьому, соціальне відкидання є чинником, що провокує агресивну поведінку (Quarmley et. al., 2022).

Г.Я. Лелівельд з колегами підкреслюють, що соціальне відкидання є вираженою формою соціального виключення, яка полягає у демонстративному повідомленні особі чи групі осіб щодо їх небажаності. При цьому, соціальне відкидання супроводжується негативними емоціями через порушення базової потреби в приналежності, та призводить до підвищення рівня агресії та зниження просоціальної поведінки (Lelieveld et. al., 2024).

Р. Баумейстер та К. Войс вказують, що переживання втрати прийняття, включеності або приналежності до групи, може набувати як явних, так і неявних форм. Наслідки соціального відкидання коливаються від емоційного болю до змін у соціальній поведінці; від агресії до просоціальної поведінки з метою відновити зв'язок. Соціальне відкидання може набувати активних або пасивних, фізичних або психологічних форм. Більшою мірою воно залежить від типу відносин (чим ближчим є оточення, що відкидає, тим болючіше особі, що відкидають). При цьому, динаміка змін у ставленні може виявлятися важливішою за сам факт неприйняття (Baumeister & Vohs, 2007).

Отже, відповідно до наданих визначень, соціальне відкидання є формою соціального виключення, що викликає негативні емоції та порушує базову потребу в соціальній приналежності. При цьому поведінкові реакції

на соціальне відкидання є полярними – від агресії до просоціальної поведінки задля відновлення зв'язків. Важливо зазначити, що соціальне відкидання є не просто відсутністю уваги з боку оточення – воно є активним або пасивним повідомленням особі про її небажаність.

Вищезазначене дозволяє стверджувати, що *соціальне відкидання – це форма соціального виключення, що проявляється у свідомому або неусвідомленому виключенні особи з соціальної взаємодії або у відмові визнавати її приналежність до групи чи спільноти*. Воно може набувати активних чи пасивних, фізичних чи психологічних форм, провокує дистрес, зниження самооцінки і порушення базової потреби в приналежності, а також спричиняє поведінкові реакції, що варіюються від агресії до просоціальної поведінки.

В межах цієї статті *соціальна ізолюваність (Social Isolation)* розглядається як наслідок соціального відкидання. За визначенням Національної служби охорони здоров'я США, соціальна ізолюваність є відсутністю соціальних контактів або підтримки (Scientific Resource Center, 2019). Соціальна ізоляція має глибинний біологічний вплив, що знижує адаптивність особи. Вона розглядається як загроза для соціальних видів, включно з людьми і має фізіологічні, нейронні та імунні наслідки (Cacioppo et al., 2011). А. Шведко з колегами визначають соціальну ізолюваність як стан людини, за якого у неї відсутнє відчуття соціальної приналежності, вона відчує брак взаємодії з іншими та повноцінних та якісних стосунків, а також має мінімальну кількість соціальних контактів (Shvedko et al., 2018). С. Ронзі зазначає, що соціальна ізолюваність має чіткі

зв'язки з такими поняттями як права людини та рівність, соціальна згуртованість та зосереджена на перепонах, що заважають людям бути повноцінними учасниками суспільного життя (Ronzi et al., 2018).

Важливо розмежовувати поняття “самотність” та “соціальна ізолюваність”. Тому що, самотність є суб’єктивним станом за якого людина є незадоволеною актуальним станом своїх соціальних взаємодій (кількісний та/або якісний компоненти). Тоді як соціальна ізолюваність є об’єктивним станом, який характеризується відсутністю контактів з іншими людьми та відчуженням від соціальних груп (Taylor et al., 2023). Соціальна ізолюваність, на відміну від самотності, має реальні, вимірювані наслідки для здоров’я, що за своїми масштабами порівнюються із курінням або ожирінням (Crewe & Cosby, 2024).

Розмежовуючи ці поняття важливо розуміти, що людина може бути й самотньою, і соціально ізолюваною, самотньою, але не ізолюваною, ізолюваною, але не самотньою (Taylor et al., 2023). Виходячи з цього термін *соціальна відмежованість (Social Detachment)* в західних дослідженнях використовується для визначення феномену, що охоплює як самотність (суб’єктивне відчуття) так і соціальної ізоляцію (об’єктивний факт). Соціальна відмежованість містить у собі ресурси (фактори ризику), участь (показники) та добробут (результати) (Huang et al., 2024).

Українські автори дають інше визначення поняттю соціальної відмежованості, що полягає в розумінні соціальної відмежованості як специфічного ставлення людини до навколишнього світу, за якого людина усвідомлює

протилежність їй всього, що її оточує (соціальні групи, їх норми, цінності настанови) (Svitlychna et al., 2022).

Таким чином, важливо чітко відрізнити поняття соціальної ізолюваності, самотності та соціального відмежування. Оскільки, соціальна ізолюваність є об’єктивним станом, що означає відсутність або мінімізацію соціальних контактів. Самотність є суб’єктивним станом, що виникає внаслідок невідповідності між очікуваним та реальним станами соціальної взаємодії. Тобто самотність може виникати навіть за наявності соціальних контактів. Натомість соціальне відмежування охоплює як самотність (внутрішній аспект), так і ізоляцію (зовнішній аспект).

Перейдемо до аналізу останньої групи феноменів, що є проявом соціальної дистанції – *соціальна апатія та громадська байдужість (Social Apathy/Civic Disengagement)*. С. Маві визначає це явище як небажання людей брати участь у процесах управління на муніципальному, обласному або національному рівні через різні чинники, такі як необізнаність, нестача ресурсів, страх, складність системи управління та відсутність довіри до уряду або бюрократії. Відсутність емпатії та участі в управлінських процесах у суспільстві сприяє громадянській апатії, оскільки люди не бачать можливості залучення до процесів управління своїми громадами, містами або навіть країною в цілому, і така ситуація становить загрозу для демократії (Mavee, 2015).

Відповідно до визначення С. Маві, соціальна апатія є не просто лінощами чи байдужістю населення, вона є системним явищем, що формується внаслідок страху, недовіри і

відсутності можливостей, що в результаті загрожують функціонуванню демократичного.

Моральне відсторонення (Moral Disengagement) за А. Бандурою є процесом вибіркового відключення моральних самосанкцій, який дозволяє людині вчиняти аморальні дії, не відчуючи при цьому провини або внутрішнього осуду, навіть якщо вона дотримується загальноприйнятих моральних стандартів (Bandura, 2002). Д. Фалла з колегами розглядають моральну відстороненість як ключовий чинник агресії у межах булінгу, яка є пов'язаною зі зниженням емпатії (Falla et al., 2021).

У своїй статті “Selective moral disengagement in the exercise of moral agency” А. Бандура описує вісім психологічних механізмів, що дозволяють людині вчиняти аморально не переживаючи при цьому почуття провини чи сорому: 1) моральне виправдання (moral justification) за якого аморальна поведінка виставляється в такому світлі, що робить її соціально прийнятною або ж такою, що відповідає певним моральним цілям; 2) евфемістичне маркування (euphemistic labelling) – використання евфемізмів задля прикриття негідної поведінки та зниження персональної відповідальності за неї; 3) порівняння з гіршим (Advantageous Comparison) – використання контрастів задля зниження негативного фону власних вчинків; 4) перекладання відповідальності (Displacement of Responsibility) – розгляд та пояснення власних дій як таких, що є результатом виконання вказівок “згори”; 5) дифузія відповідальності (Diffusion of Responsibility) – так звана колективна відповідальність знижує почуття персональної відпо-

відальності; 6) ігнорування або викривлення наслідків (Disregard or Distortion of Consequences) – навмисне применшення негативних наслідків власних дій; 7) дегуманізація жертви (Dehumanisation) – позбавлення людських якостей та знеособлення людини, що постраждала внаслідок діяльності або бездіяльності конкретної особи чи групи осіб; 8) приписування провини жертвам (Attribution of Blame) – буквально звинувачення жертви у тому, що з нею сталося (Bandura, 2002).

Таким чином, *моральне відсторонення є психологічним процесом, за допомогою якого людина або група вимикає або приглушує внутрішні моральні обмеження, що зазвичай стримують аморальні дії. Таке “вимкнення” дозволяє людям вчиняти дії, які суперечать їхнім власним моральним цінностям, не відчуючи при цьому провини, сорому чи внутрішнього дискомфорту.*

Останнім поняттям в межах цього дослідження є *втома від співчуття (compassion fatigue)*. Втома від співчуття може бути як причиною так і наслідком морального відсторонення. Отже, втома від співчуття розглядається як екстремальний стрес та вигорання, що є наслідком допомоги іншим (Paiva-Salisbury & Schwanz, 2022) та є станом високої напруги через включеність у страждання людей, про яких піклується особа (Berdida, 2023). С.Р. Фіглі розглядає втому від співчуття як форму вторинного стресового розладу, що може виникати в тих осіб, що допомагають постраждалим (Figley, 1995). Однак, Р. Раувола з колегами зазначають, що втома від співчуття – це емоційне, психологічне та фізичне висна-

ження, спричинене тривалою взаємодією з пацієнтами, і розглядається дослідниками як основний прояв стресу, зумовленого емпатією. У цьому контексті втому від співчуття, вторинний травматичний стрес та вікарну травматизацію трактують як взаємопов'язані, але концептуально відмінні феномени, що відображають різні аспекти психоемоційного навантаження у допомагаючих професіях (Rauvola et al., 2019). Таким чином, вторинний травматичний стрес є результатом співпереживання чужому горю, який проявляється симптомами подібними до ПТСР (Vukčević & Živanović, 2022). А вікарна травматизація є наслідком постійного емоційного контакту, що змінює мислення та емоційний світ професіоналів (Ogińska-Bulik et al., 2021) та проявляється у формі емоційного спаду після роботи з потерпілими (California Department of Corrections and Rehabilitation, 2021). Т. Густафссон та Л. Хембрґ описують втому від співчуття як нездатність людини протистояти емоційному стресу, що виникає внаслідок тривалого контакту зі стражданнями інших (Gustafsson, 2021).

Українська дослідниця Н. Гарець зазначає, що втома від співчуття є станом ментального виснаження та емоційного відсторонення. Цей стан пов'язаним із тривалим процесом прояву емпатії та співчуття, які, своєю чергою, провокують спочатку стрес співчуття, який згодом переростає у втому від співчуття. Важливою відмінністю втоми від співчуття від емоційного вигорання є те, що вигорання передбачає тривалий процес розгортання всіх симптомів, а втома від співчуття має раптовий характер (Гарець, 2024).

Таким чином, втома від співчуття – це стан емоційного, психологічного й фізичного виснаження, що виникає внаслідок тривалої чи інтенсивної взаємодії зі стражданнями інших людей. Важливо розрізнити емоційне вигорання, втому від співчуття, вторинний травматичний стрес та вікарну травматизацію. Оскільки, емоційне вигорання є результатом хронічного стресу й перевантаження та має такі прояви як виснаження, деперсоналізація та зниження ефективності (Маслач, 1997), а втома від співчуття є раптовим явищем після взаємодії зі стражданнями інших людей, що проявляється в емоційному виснаженні та моральному відстороненні. Вторинний травматичний стрес також виникає внаслідок співпереживання чужій травмі, проте проявляється у симптомах схожих з ПТСР (багаторазове “проживання” психотравмувальної ситуації, нав'язливі спогади про ситуацію, порушення сну тощо). І, нарешті, вікарна травматизація є результатом тривалої взаємодії з травматичним досвідом, що призводить до змін в мисленні, цінностях та світогляді.

Отже, *втома від співчуття – це стан раптового або кумулятивного емоційного виснаження, що виникає в осіб, що взаємодіють зі стражданнями інших людей. Втома від співчуття супроводжується зниженням емпатії, психологічною втомою, моральним відстороненням та втратою розуміння сенсу допомоги.*

Обговорення результатів

Спираючись на результати теоретичного аналізу понять, що визначають різні аспекти прояву соціальної дистанції, побудовано зведену таблицю, що наочно демонструє при-

чини виникнення, механізми прояву та наслідки кожного з окреслених понять (табл.1.).

Наведені у таблиці терміни розглядаються не як ізольовані поняття, а як такі, що відображають різні аспекти психосоціального реагування на критичні соціальні обставини. Це дає змогу простежити їх взаємозалежність, виявити як спільні риси (емоційне виснаження, тривожність, зниження рівня емпатії), так і концептуальні відмінності (об'єктивність/суб'єктивність проявів, ступінь залученості індивіда, наявність мотиваційних компонентів).

Окремі психологічні феномени, як от моральне відстрочення, втома від співчуття, соціальна апатія, мають не лише чітко визначену причинно-наслідкову структуру, але й можуть розглядатися як змінні у складних процесах соціальної дистанції. Це, своєю чергою, підтверджує доцільність комплексного підходу до вивчення соціально-психологічних явищ, пов'язаних із соціальною дистанцією, а також наголошує на потребі подальшого емпіричного дослідження розглянутих концептів.

Висновок

В межах статті надано визначення та

Таблиця 1

Зведена таблиця психосоціальних явищ соціальної дистанції

Поняття	Причина виникнення	Механізми прояву	Наслідки
Соціальна дистанція	Соціальні, культурні, економічні або ціннісні відмінності	Когнітивні (стереотипи), емоційні (відчуження), поведінкові	Соціальне роз'єднання
Соціальна дисоціація	Травматичний досвід, утискання, расова нерівність	Емоційне відсторонення, втрата зв'язку з соціумом	Індивідуальне або колективне роз'єднання з соціумом
Соціальне уникнення	Внутрішній дискомфорт, страх оцінки чи осуду, тривога, сором	Уникнення соціальних ситуацій	Ізоляція, зниження соціального впливу
Соціальна відстороненість	Тривога, страх оцінки	Уникнення міжособистісних контактів, самообмеження	Адаптація або дезадаптація, залежно від тривалості та контексту
Ефект стороннього спостерігача	Соціальна пасивність, розсіювання відповідальності, страх	Ненадання допомоги тим, хто її потребує, дистрес, завмирання	Ігнорування критичних ситуацій
Соціальне відчуження	Економічна нерівність, порушення справедливості	Ізоляція, маргіналізація, втрата участі в суспільному житті	Послаблення або втрата зв'язку з соціумом
Соціальне відкидання	Небажаність особи (групи осіб) в соціальній групі	Виключення, ігнорування, активні/пасивні форми неприйняття	Дистрес, зниження самооцінки, агресія або просоціальна поведінка для відновлення зв'язків
Соціальна ізоляція	Відсутність соціальних контактів чи підтримки	Об'єктивна відсутність взаємодій з іншими людьми	Біологічні, нейронні, імунні, зниження адаптації
Соціальна відмежованість	Поєднання самотності та ізоляції	Комбінація об'єктивної ізоляції зі суб'єктивним відчуттям самотності	Погіршення добробуту особистості
Соціальна апатія та громадська байдужість	Страх, недовіра, відсутність ресурсів/можливостей	Небажання брати участь в управлінні на будь-яких рівнях (країни, міста, району тощо)	Загроза демократичному устрою країни
Моральне відсторонення	Соціальна апатія та громадська байдужість	Вимкнення моральних обмежень	Вчинення аморальних дій без переживання почуття провини та сорому
Втома від співчуття	Тривала взаємодія зі стражданнями інших людей	Емоційне, психологічне та фізичне виснаження	Зниження емпатії, моральне відсторонення, втрата сенсу допомоги

розмежування понять, що пов'язані із феноменом соціальної дистанції. Окрім поняття соціальної дистанції розглянуто одинадцять ключових понять, що на нашу думку, дозволяє глибше зрозуміти сутність соціальної дистанції, а саме: соціальна дисоціація, соціальне уникнення, соціальна відстороненість, ефект стороннього спостерігача, соціальне відчуження, соціальне відкидання, соціальна ізоляція, соціальна відмежованість, соціальна апатія та громадська байдужість, моральна відстороненість та втома від співчуття.

Висвітлено відмінності між об'єктивними станами (соціальна ізолюваність) та суб'єктивними переживаннями (самотність), а також феномени, що мають динамічний характер (моральне відстрочення чи втома від співчуття).

Запропоновано зведену таблицю, яка дозволяє проаналізувати причини виникнення, механізми прояву та наслідки кожного з понять, що були розглянуті в межах статті. Порівняльний аналіз понять є базою для подальших теоретичних та емпіричних досліджень, націлених на виявлення чинників соціальної дистанції та психологічних механізмів, що зумовлюють віддалення особи чи групи осіб від соціального життя в умовах криз.

References :

- Harets, N. O. (2024). Vtoma vid spivchuttia ta emotsiine vyhorannia v konteksti diialnosti psykoloha-konsultanta. *Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ»*, 473–476. Cambridge, UK.
- Drobot, O. V. (2020). Predmetnyi analiz poniattia «sotsialne dystantsiuvannia» v riznykh suspilnykh ta naukovykh kontekstakh. *Psykhologhiia svidomosti: teoriia i praktyka naukovykh doslidzhen*, 23–27.
- Leshchuk, H. V., & Yuzva, L. (2024). Sotsialna izoliatsiia ta dystantsiuvannia yak sotsialna ta sotsialno-pedahohichna problema. In *Sotsialna robota: vykyky sohodennia. Zbirnyk naukovykh prats za materialamy XIII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (pp. 170–173). Ternopil: TNPU im. V. Hnatiuka.
- Upravlinnia OON z narkotyktiv i zlochynnosti. (2021). *Osvita zarady spravedlyvosti. Seriia universytetskykh moduliv. Modul 5: Vykyky zhyttia za etychnymy normamy*. https://www.unodc.org/documents/e4j/IntegrityEthics/E4J_Integrity_and_Ethics_Module_6_final_UKR.pdf
- Syniavskiy, V. V., & Serhiienkova, O. P. (Uklad.). (2007). *Psykhologichnyi slovnyk* (Red. N. A. Pobirchenko). https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5980/3/O_Serhiienkova_IL.pdf
- Scientific Resource Center. (2019). *Addressing social isolation to improve the health of older adults: A rapid review* (AHRQ Publication No. 19-EHC009-EF). American Psychological Association. Social withdrawal. *APA Dictionary of Psychology*. <https://dictionary.apa.org/social-withdrawal>
- Babür, B. G., Leong, Y. C., Pan, C. X., & Hackel, L. M. (2024). Neural responses to social rejection reflect dissociable learning about relational value and reward. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 121(49), e2400022121. <https://doi.org/10.1073/pnas.2400022121>
- Bandura, A. (2002). Selective moral disengagement in the exercise of moral agency. *Journal of Moral Education*, 31(2), 101–119. <https://doi.org/10.1080/0305724022014322>
- Barley, J. M., & Latane, B. (1968). Bystander intervention in emergencies: Diffusion of responsibility. *Journal of Personality and Social Psychology*, 8(4), 377–383. <https://doi.org/10.1037/h0025589>
- Baumeister, R. F., & Vohs, K. D. (2007). Rejection. In *Encyclopedia of Social Psychology*. <https://doi.org/10.4135/9781412956253.n443>
- Berdida, D. J. E. (2023). Commentary: The mediating role of empathy in the impact of compassion fatigue on burnout among nurses. *Journal of Research in Nursing*, 28(6–7), 496–498. <https://doi.org/10.1177/17449871231178932>
- Bogardus, E. S. (1925). Measuring social distance. *Journal of Applied Sociology*, 9, 299–308.
- Cacioppo, J. T., Hawkley, L. C., Norman, G. J., & Berntson, G. G. (2011). Social isolation. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1231(1), 17–22. <https://doi.org/10.1111/j.1749-6632.2011.06028.x>
- Chen, Y., & Deng, X. (2024). How socially avoidant emerging adults process social feedback during human-to-human interaction after social rejection: An event-related potential study. *Behavioral Sciences (Basel)*, 14(6), Article 457. <https://doi.org/10.3390/bs14060457>

- Chen, Y., & Liu, X. (2023). Social withdrawal in adolescence: Developmental and humanistic perspectives. *Journal of Humanistic Psychology*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/00221678231155514>
- Chung, S., Kim, M., Auh, E. Y., & Park, N. S. (2021). WHO's global age-friendly cities guide: Its implications of a discussion on social exclusion among older adults. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18, Article 8027. <https://doi.org/10.3390/ijerph18158027>
- Crewe, S., & Cosby, R. (2024). Social isolation. *Encyclopedia of Social Work*. <https://oxfordre.com/socialwork/view/10.1093/acrefore/9780199975839.001.0001/acrefore-9780199975839-e-1343>
- Dema, A., & Godime, E. (2025). Alienation as a precondition of research, discovery, and the creation of oneself. *Journal of Educational and Social Research*, 15(1), 465. <https://doi.org/10.36941/jesr-2025-0035>
- Deng, X., Chen, X., & Wang, J. (2024). The paradox of social avoidance and the yearning for understanding: Elevated interbrain synchrony among socially avoidant individuals during expression of negative emotions. *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 24(3), Article 100500. <https://doi.org/10.1016/j.ijchp.2024.100500>
- Falla, D., Romera, E. M., & Ortega-Ruiz, R. (2021). Aggression, moral disengagement and empathy: A longitudinal study within the interpersonal dynamics of bullying. *Frontiers in Psychology*, 12, Article 703468. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.703468>
- Figley, C. R. (1995). *Compassion fatigue: Coping with secondary traumatic stress disorder in those who treat the traumatized*. Brunner/Routledge.
- Gellner, A. K., Voelter, J., Schmidt, U., Beins, E. C., Stein, V., Philipsen, A., & Hurlmann, R. (2021). Molecular and neurocircuitry mechanisms of social avoidance. *Cellular and Molecular Life Sciences*, 78(4), 1163–1189. <https://doi.org/10.1007/s00018-020-03649-x>
- Gustafsson, T., & Hemberg, J. (2021). Compassion fatigue as bruises in the soul: A qualitative study on nurses. *Nursing Ethics*, 29(1), 157–170. <https://doi.org/10.1177/09697330211003215>
- Hortensius, R., & de Gelder, B. (2018). From empathy to apathy: The bystander effect revisited. *Current Directions in Psychological Science*, 27(4), 249–256. <https://doi.org/10.1177/0963721417749653>
- California Department of Corrections and Rehabilitation. (2021). *How being trauma-informed improves criminal justice system responses*. <https://www.cdcr.ca.gov/bph/wp-content/uploads/sites/161/2021/10/Trauma-Fact-Sheets-October-2021.pdf>
- Kinouani, G. (2023). White dissociation. In *White minds: Everyday performance, violence and resistance* (pp. 101–113). Policy Press. <https://doi.org/10.56687/9781447357483-010>
- Lelieveld, G.-J., Noordewier, M. K., Doolaard, F. T., & van Dijk, E. (2024). You are not selected: Two field studies on the association between dehumanization and social rejection. *Current Research in Ecological and Social Psychology*, 6, Article 100182. <https://doi.org/10.1016/j.cresp.2024.100182>
- Leopold, D. (2022). Alienation. In E. N. Zalta & U. Nodelman (Eds.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2022 Edition). Stanford University. <https://plato.stanford.edu/entries/alienation/>
- Malti, T., & Perren, S. (2011). Social competence. In B. B. Brown & M. J. Prinstein (Eds.), *Encyclopedia of adolescence* (pp. 332–340). Academic Press. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-373951-3.00090-9>
- Mavee, S. E. A. (2015). A conceptual analysis of civic apathy in democratic governance. *Administratio Publica*, 23(2), 137–152.
- Morese, R., Palermo, S., Torello, C., & Sechi, F. (2020). *Social withdrawal and mental health: An interdisciplinary approach*. IntechOpen. <https://doi.org/10.5772/intechopen.90735>
- Ogińska-Bulik, N., Gurowiec, P. J., Michalska, P., & Kędra, E. (2021). Prevalence and predictors of secondary traumatic stress symptoms in health care professionals working with trauma victims: A cross-sectional study. *PLoS One*, 16(2), e0247596. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0247596>
- Ozturk, E. (2022). Dissoanalysis as a modern psychotraumatology theory: Denial trauma and mass dissociation versus dissociative revolution and psychocommunal therapy. *Turkish Journal of Vascular Surgery*, 11(3), 1359–1385.
- Paiva-Salisbury, M. L., & Schwanz, K. A. (2022). Building compassion fatigue resilience: Awareness, prevention, and intervention for pre-professionals and current practitioners. *Journal of Health Service Psychology*, 48(1), 39–46. <https://doi.org/10.1007/s42843-022-00054-9>
- Quarmley, M., Feldman, J., Grossman, H., Clarkson, T., Moyer, A., & Jarcho, J. M. (2022). Testing effects of social rejection on aggressive and prosocial behavior: A meta-analysis. *Aggressive Behavior*, 48(6), 529–545. <https://doi.org/10.1002/ab.22026>
- Rauvola, R. S., Vega, D. M., & Lavigne, K. N. (2019). Compassion fatigue, secondary traumatic stress, and vicarious traumatization: A qualitative review and research agenda. *Occupational Health Science*, 3, 297–336. <https://doi.org/10.1007/s41542-019-00045-1>
- Ronzi, S., Orton, L., Pope, D., et al. (2018). What is the impact on health and wellbeing of interventions that foster respect and social inclusion in community-residing older adults? A systematic review of quantitative and qualitative studies. *Systematic Reviews*, 7, Article 26. <https://doi.org/10.1186/s13643-018-0680-2>
- Rubin, K. H., & Coplan, R. J. (2004). Paying attention to and not neglecting social withdrawal and social isolation. *Merrill-Palmer Quarterly*, 50, 506–534. <https://doi.org/10.1353/>

mpq.2004.0036

Schafer, M., & Schiller, D. (2025). Social avoidance can be quantified as navigation in abstract social space. *Communications Psychology*, 3, Article 51. <https://doi.org/10.1038/s44271-025-00215-8>

Seeman, M. (2001). Alienation: Psychosociological tradition. In N. J. Smelser & P. B. Baltes (Eds.), *International encyclopedia of the social & behavioral sciences* (pp. 385–388). Pergamon. <https://doi.org/10.1016/B0-08-043076-7/01825-8>

Shang, A., Feng, L., Yan, G., et al. (2025). The relationship between self-esteem and social avoidance among university students: Chain mediating effects of resilience and social distress. *BMC Psychology*, 13, Article 116. <https://doi.org/10.1186/s40359-025-02444-2>

Shvedko, A., Whittaker, A. C., Thompson, J. L., et al. (2018). Physical activity interventions for treatment of social isolation, loneliness or low social support in older adults: A systematic review and meta-analysis of randomised controlled trials. *Psychology of Sport and Exercise*. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2017.10.003>

Svitlychna, N., Melnyk, N., & Dubinina, N. (2022). The peculiarities of social detachment of participants in the armed conflict in the East of Ukraine. In A. B. Iriye (Ed.), *Handbook of research on ethnic, racial, and religious conflicts and their impact on state and social security* (pp. 169–186). IGI Global Scientific Publishing. <https://doi.org/10.4018/978-1-7998-8911-3.ch011>

Taylor, H. O., Cudjoe, T. K., Bu, F., et al. (2023). The state of loneliness and social isolation research: Current knowledge and future directions. *BMC Public Health*, 23, Article 1049. <https://doi.org/10.1186/s12889-023-15967-3>

Vukčević Marković, M., & Živanović, M. (2022). Coping with secondary traumatic stress. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(19), Article 12881. <https://doi.org/10.3390/ijerph191912881>

Wang, X., & Li, M. (2022). Hurting all the way: The emotional antecedent and consequence of social rejection. *Frontiers in Psychology*, 13, Article 885384. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.885384>

Watson, D., & Friend, R. (1969). Measurement of social-evaluative anxiety. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 33(4), 448.

Huang, W.-L., Wu, C.-S., Yen, C.-M., et al. (2024). Development of a tool measuring various aspects of social detachment: The social detachment questionnaire for older population. *Journal of the Formosan Medical Association*, 123(12), 1303–1310. <https://doi.org/10.1016/j.jfma.2024.07.012>

Zorcec, D., Cepreganova-Cangovska, T., & Zorcec, T. (2023). Psychological alienation and feeling of self-efficiency in young male and female adults. *Prilozi (Makedonska akademija na naukite i umetnostite, Oddelenie za medicinski nauki)*, 44(3), 79–84. <https://doi.org/10.2478/prilozi-2023-0050>

Maria Safronova

*Psychology Specialist,
Lead Expert in External and Internal Communications,
LLC "Agrocenter-Ukraine", Lviv (Ukraine)*

Inha Petrovska

Doctor of Psychological Sciences, Professor of the Department of Psychology, Ivan Franko National University of Lviv, Lviv (Ukraine)

SOCIAL DISTANCE AS A PSYCHOSOCIAL PHENOMENON: THEORETICAL UNDERSTANDING AND DEFINITIONAL ANALYSIS OF RELATED CONCEPTS

ABSTRACT

The article presents a theoretical understanding of the phenomenon of social distance as an integral concept encompassing a range of related psychosocial phenomena. The relevance of the study stems from increasing social tension under the conditions of war, crisis events, and information oversaturation, which provoke emotional detachment, apathy, and a decline in citizens' engagement in social life. Despite the widespread use of terms related to social distance, Ukrainian academic literature reveals a lack of clarity in definitions and an absence of clear differentiation between related concepts.

The aim of the article is to provide a theoretical conceptualization and systematization of key terms related to social distance in order to develop a comprehensive model and create psychodiagnostic tools for further empirical research. The methodological foundation is based on a comparative analysis and synthesis of scientific sources.

As a result of the study, eleven concepts were identified and described, each reflecting different aspects of social distance: social dissociation, social avoidance, social detachment, the bystander effect, social alienation, social rejection, social isolation, social disengagement, social apathy and civic indifference, moral disengagement, and compassion fatigue. An analytical table was compiled to reflect the causes, mechanisms, and consequences of each of these phenomena.

The findings can be used in further empirical research and for the development of psychodiagnostic tools.

Keywords: social distance, social distancing, social dissociation, social avoidance, social withdrawal, bystander effect, social alienation, social rejection, social

isolation, social detachment, social apathy, civic disengagement, moral disengagement, compassion fatigue.

How to cite (як цитувати):

Safronova, M., & Petrovska, I. SOCIAL DISTANCE AS A PSYCHOSOCIAL PHENOMENON: THEORETICAL UNDERSTANDING AND DEFINITIONAL ANALYSIS OF RELATED CONCEPTS. *PSYCHOLOGICAL JOURNAL*, 11(3), 47–62. <https://doi.org/10.31108/1.2025.11.3.4> [in Ukrainian]

Сафронова, М., & Петровська, І. СОЦІАЛЬНА ДИСТАНЦІЯ ЯК ПСИХОСОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ: ТЕОРЕТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ ТА ДЕФІНІЦІЙНИЙ АНАЛІЗ СУМІЖНИХ ПОНЯТЬ. *ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЧАСОПИС*, 11(3), 47–62. <https://doi.org/10.31108/1.2025.11.3.4>

Дата отримання статті: 03.01.2025

Дата рекомендації до друку: 21.02.2025

Дата оприлюднення: 31.03.2025